

Lect. univ. dr. Anca Roxana BULARCA
Av. drd. LLM. Alexandru-Silviu GOGA

PROCEDURA CIVILĂ GHID PENTRU STUDENȚI ȘI PRACTICIENI

Universul Juridic

București

-2026-

Cuprins

Interogatoriul autorilor	7
Cum se citește această carte	11
Tabla de materii	12
În loc de introducere	15
Procedura civilă ca experiență intelectuală și umană	15
LECȚIA I – Filosofia procesului civil	23
Procesul ca instrument de civilizație juridică	23
Lecția a II-a – Principiile fundamentale ale procesului civil	33
Constituția nevăzută a procedurii	33
Lecția a III-a – Acțiunea civilă și condițiile exercitării sale	44
Anatomia dreptului de a cere justiție	44
Lecția a IV-a – Judecătorul, imparțialitatea și psihologia jurisdicției	52
Arta dificilă a echilibrului judiciar	52
Lecția a V-a – Competența instanțelor	58
Geografia puterii judiciare și anatomia puterii de a judeca	58
Lecția a VI-a – Părțile, coparticiparea și intervenția terților	68
Sociologia conflictului judiciar	68
Lecția a VII-a – Actele de procedură și nulitățile	74
Estetica formei juridice și disciplina validității	74
Lecția a VIII-a – Termenele procesuale și disciplina timpului juridic	93
Procedura ca organizare a temporalității	93
Ședința de judecată	103
Teatrul solemn al procedurii civile	103
Lecția a IX-a – Probațiunea	109
Știința transformării faptelor în adevăr judiciar	109
Lecția a X-a – Hotărârea judecătorească și autoritatea de lucru judecat	117
Momentul în care conflictul devine ordine juridică	117
Executarea silită	125
Momentul în care dreptul coboară din teorie în realitate	125
Măsurile asigurătorii	132
Cum se conservă viitorul înaintea ca viitorul să devină imposibil	132
Lecția a XI-a – Apelul și recursul	138
Dialectica dintre eroare, legalitate și control judiciar	138

Lecția a XII-a – Căile extraordinare de retractare	144
Anatomia excepțională a erorii judiciare și fragilitatea definitivului	144
Lecția a XIII-a – Unificarea jurisprudenței și viitorul procedurii civile	150
Între tradiție juridică și inteligență artificială	150
Partea a VII-a – Limbajul profund al dreptului	157
În loc de concluzii	163
Nota asupra ediției.....	165
Bibliografie	167
Jurisprudență de referință.....	170
Izvoare normative și istoricul Codului	172
Surse electronice consultate	174
Lista de abrevieri	175

LECȚIA I – FILOSOFIA PROCESULUI CIVIL

Procesul ca instrument de civilizație juridică

Deschidere – Din sală

La opt și un sfert dimineața, pe holul unei judecătoria, procedura civilă nu arată deloc ca în manuale. Arată ca o listă lipită pe ușă, ca un om care își caută numele pe listă cu degetul, ca un altul care întreabă un avocat necunoscut dacă „azi se termină”. Nu se termină azi. Aproape niciodată nu se termină azi. Iar între omul acela și ceea ce el numește dreptate se află nu adevărul faptelor – pe care de obicei îl are – ci un șir de operațiuni tehnice pe care nu le înțelege și pe care, dacă le-ar înțelege, l-ar îngrozi.

Această carte pornește de la o constatare pe care manualele o ocolesc din delicatețe: **în procedura civilă se poate avea perfectă dreptate și se poate pierde**. Nu ca accident, nu ca disfuncție, ci ca funcționare normală a sistemului. Cine consideră aceasta o barbarie nu a înțeles ce ar însemna alternativa: un proces fără forme este un proces în care câștigă cel care vorbește mai tare, mai mult sau mai târziu. Formele nu sunt dușmanul dreptății. Sunt **prețul** pe care îl plătim ca dreptatea să nu depindă de cine strigă ultimul.

Vom spune, așadar, de la început ceea ce vom repeta în treisprezece lecții și în tot atâtea feluri: procedura civilă nu este anticamera dreptului material. Este **condiția lui de existență**. Un drept subiectiv pe care nu îl poți valorifica procedural nu este un drept mai slab; este, din punctul de vedere al ordinii juridice, un drept care nu există. Iar cine găsește această propoziție crudă este invitat să o compare cu propoziția pe care o rostește avocatul către clientul căruia i s-a anulat cererea ca netimbrată. Acea e crudă. Aceasta e doar adevărată.

1. Ce este, structural, procesul civil

Procesul civil nu este o simplă succesiune de termene, excepții și acte procedurale redactate într-un limbaj tehnic menit să intimideze justițiabilul și să satisfacă orgoliul profesiilor juridice. El reprezintă, în realitate, una dintre cele mai sofisticate forme de organizare socială create de statul modern pentru a împiedica transformarea conflictului în violență. Înainte de a fi tehnică procedurală, procedura civilă este disciplină a echilibrului: ea transformă resentimentul în argument, emoția în probă și pretenția în obiect litigios. Cine reține numai regulile va lua examenul; cine reține transformarea va înțelege de ce regulile arată așa cum arată.

Articolul 1 din Codul de procedură civilă nu este doar un text introductiv, ci declarația de identitate a procesului civil român.⁸ Justiția este serviciu public – formulare aparent austeră, care ascunde una dintre cele mai importante idei ale dreptului contemporan: statul monopolizează jurisdicția tocmai pentru a elimina arbitriul privat. În absența instanțelor, conflictul civil nu dispăre; el degenerează. Monopolul jurisdicțional nu este un privilegiu al statului, ci o obligație a lui, iar art. 5 alin. (2), care interzice denegarea de dreptate, este contrapartida exactă a acestui monopol: dacă îmi iei dreptul de a-mi face singur dreptate, ai obligația corelativă de a mi-o face tu, chiar și atunci când legea tace.

Studentul care învață procedură civilă exclusiv prin memorarea termenelor de apel și a condițiilor nulității relative pierde esențialul: procedura civilă este arhitectura încrederii sociale. Dacă cetățeanul nu crede că litigiul său poate fi soluționat echitabil, întreaga legitimitate a ordinii juridice începe să se erodeze – iar erodarea aceasta nu se măsoară în hotărâri casate, ci în procese care nu se mai intentează, în creanțe care nu se mai recuperează și în contracte care nu se mai încheie pentru că nimeni nu mai crede că vor fi respectate. Costul unei justiții neîncredute nu apare în statistici judiciare. Apare în statistici economice.

2. Cele trei coduri și o istorie care explică prezentul

Un manual care începe direct cu textul în vigoare comite o eroare de perspectivă: îl face pe cititor să creadă că soluțiile actuale sunt naturale. Nu sunt. Codul de procedură civilă de la 1865 a fost construit după modelul genevez din 1819 și după cel francez, adică după o filosofie a procesului dominată de disponibilitatea părților și de un judecător relativ pasiv. Ruptura din 1948 a inversat raportul: judecătorul a devenit organ al statului însărcinat cu aflarea adevărului obiectiv, iar disponibilitatea a fost tratată ca o supraviețuire burgheză. Codul actual, adoptat prin Legea nr. 134/2010 și intrat în vigoare la 15 februarie 2013, încearcă o sinteză între cele două modele, iar tensiunile din interiorul lui – pe care le vom analiza în Lecția a II-a – sunt exact urmele acestei sinteze.

Republicarea din 2015 nu a fost un simplu act tehnic: ea a consolidat un text care fusese deja modificat substanțial înainte de a apuca să fie aplicat.⁹ A urmat, în 2018, ceea ce practicienii au numit „mica reformă” – Legea nr. 310/2018 – care a intervenit asupra competenței, a pragurilor valorice și a procedurii de filtru la Înalta Curte.¹⁰ Iar între aceste borne se află un număr de intervenții punctuale pe care nici practicienii nu le mai rețin cronologic.

⁸ Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, intrată în vigoare la 15 februarie 2013. Toate trimerile din prezentul volum se fac, dacă nu se precizează altfel, la forma republicată și actualizată a Codului.

⁹ Republicarea s-a făcut în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, în temeiul art. XIV din Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010, în vigoare de la 19 octombrie 2014.

¹⁰ Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, publicată în M. Of. nr. 1074 din 18 decembrie 2018. Statutul exact al fiecărei intervenții urmează a fi verificat de cititor în forma actualizată a Codului, dat fiind ritmul modificărilor ulterioare.